

Культура України 1914-1921 рр.

Культурні здобутки українських урядів в освітній політиці

- Протягом 1917—1920 рр. відбувалася докорінна ломка старої системи народної освіти, пошуки нових форм, які відповідали б характеру і завданням різних політичних режимів в Україні.
- Розбудова української школи *за доби Центральної Ради* (було засновано 53 українські гімназії, укладено нові навчальні програми, розроблено план українізації школи).
- Українізація шкільної справи *у період Гетьманату П. Скоропадського* (існувало 150 українських гімназій, було запроваджено українську мову, історію та географію України як обов'язкові предмети в російськомовних школах, видавалися підручники українською мовою, приділялася особлива увага підготовці кваліфікованих україномовних викладачів тощо).
- Поглиблення українізації школи *за доби Директорії*.

- Ідеологізація шкільної освіти *більшовиками* (викладання історії, літератури та інших гуманітарних дисциплін на засадах ідей соціалізму); припинення процесу українізації школи; запровадження безплатного й обов'язкового навчання для дітей віком від 7 до 16 років; створення (започатковано в 1920 р.) єдиної загальноосвітньої трудової семирічної школи, що мала два ступені: 1—4 класи та 5—7 класи; можливість продовження навчання в середніх професійно-технічних школах.
- Заходи щодо ліквідації неписьменності дорослих.
- Розробка УЦР плану заснування вузів з українською мовою викладання. Часткова реалізація цього плану за Гетьманату.
- Ломка дореволюційної системи вищої освіти *в умовах більшовицької влади*; реорганізація управління вищою школою з метою звуження впливу старої професури й антибільшовицьки налаштованого студентства; запровадження посади комісара вузу з метою політичного контролю та обмеження самоврядування.
- Розширення мережі вищих і середніх спеціальних навчальних закладів у 1919—1920 рр.

- Затвердження нових правил прийому, згідно з якими перевага при зарахуванні надавалася представникам робітничого класу і трудового селянства (березень 1919 р.).
- Скасування плати за навчання, уведення стипендій.
- Створення робітничих факультетів (робітфаків) для підготовки робітничої та селянської молоді до навчання (1920 р.).
- Заснування українських університетів: Державний український університет у Києві (6 жовтня 1918 р.), університет у Кам'янці-Подільському (22 жовтня 1918 р.).
- Заснування зусиллями місцевого земства і «Просвіти» історико-філологічного факультету майбутнього Українського університету в Полтаві.
- Знищення автономії університетів за більшовицької влади.
- Закриття університетів, створення на їхній основі інститутів народної освіти (1920 р.)

Наука

- Складні умови розвитку науки в роки революції та громадянської війни.
- *24 листопада 1918 р.* — урочисте відкриття **Української Академії наук (УАН)**. Перший президент УАН — **В. Вернадський**. Робота у складі УАН трьох структурних відділів: історико-філологічного, фізико-математичного, соціально-економічного.
- Еміграція великої кількості науковців, рятуючись від політичних переслідувань і голоду

- Відображення у творах літератури 1917—1921 рр. складної й суперечливої панорами життя.
- Помітна течія в поезії — *революційний романтизм*, представниками якого були **В. Сосюра** («Третя рота»), **В. Чумак** («Заспів»), **В. Еллан-Блакитний** («Удари молота і серця») та ін.
- Виникнення літературних об'єднань:
- «*Біла студія*» — літературне угруповання українських символістів, створене 1918 р. в Києві, до якого входили **Я. Савченко**, **К. Поліщук**, **П. Тичина**, **М. Терещенко**, **В. Ярошенко**, **Лесь Курбас** та інші; представники угруповання поєднували принципи езотеричних і містичних мотивів з ідеєю національного відродження.

- *«Неокласики»* — група українських поетів та письменників-модерністів, до якої входили М. Зеров, П. Филипович, М. Рильський, М. Драй-Хмара; представники угруповання відмежовувались від так званої пролетарської культури, прагнули наслідувати мистецтво минулих епох, віддавали перевагу історико-культурній та морально-психологічній проблематиці.

- *«Панфутуризм»* — літературне угруповання футуристів в Україні створене після Жовтневої революції, заснування і діяльність якого пов'язані з ім'ям поета і теоретика М. Семенка, який разом з однодумцями розробляв теоретичні питання «нової літератури»

Театральне
і музичне
мистецтво

- Заснування за доби Гетьманату Українського театру драми та опери.
- 1918 р. — видання Народним секретаріатом освіти України розпорядження місцевим радам «Про введення контролю над діяльністю кінематографів і театрів».
- Діяльність корифеїв української сцени — О. Мар'яненка, М. Борисоглібської, молодих талановитих акторів — О. Сердюка, Л. Гакебуша, К. Кошевського.
- 1917 р. — заснування Лесем Курбасом «Молодого театру» — театру пошуків нових форм втілення сучасної та класичної драматургії.
- 1920 р. — заснування у Вінниці Українського драматичного театру ім. І. Франка, який очолив Гнат Юра.

Театральне
і музичне
мистецтво

- *1918 р.* — заснування за доби Гетьманату *Державного симфонічного оркестру* під керівництвом **О. Горілого**, який у *1919 р.* за радянської влади перейменували в *Республіканський симфонічний оркестр ім. М. Лисенка*
- Діяльність симфонічних оркестрів у Харкові, Катеринославі, Одесі.
- Створення *Української державної капели* під керівництвом **О. Кошиця**.
- *1919 р.* — створення *Державної української мандрівної капели («ДУМКА»)* на чолі з **Н. Городовенком**.
- Заснування *Української республіканської капели (УРК)*, яка в *1919—1920 рр.* з успіхом виступала за кордоном (Австрія, Франція, Бельгія, Голландія тощо); розпад капели через еміграцію великої кількості митців.
- *1920 р.* — створення на базі музично-драматичної школи ім. М. Лисенка *Київського музично-драматичного інституту*.
- Творчість композиторів **М. Леонтовича**, **Я. Степового**, **Л. Ревуцького**, **Г. Верьовки**, **Б. Лятошинського** та інших

Образот-
ворче
мистецтво

- Загибель великої кількості художніх цінностей (картин, скульптур, монументів, архітектурних ансамблів тощо) під час війни.
- *5 грудня 1917 р.* — урочисте відкриття *Української академії мистецтв*, ректором якої став М. Бойчук, а членами — видатні українські художники: М. Бурачек, М. Жук, В. та Ф. Кричевські, А. Маневич, О. Мурашко, Г. Нарбут.
- Об'єднання навколо ректора Української академії мистецтв молоді талановитої молоді, які заснували так звану *школу Бойчука*, що справила значний вплив на подальший розвиток не лише українського, а й світового мистецтва.
- Творчість талановитого українського графіка Г. Нарбута.
- Відкриття в жовтні 1918 р. у Ромнах (на Сумщині) першого в Україні пам'ятника Т. Шевченку (скульптор І. Кавалерідзе)

Релігійне життя

- Процес секуляризації культури — звільнення від церковного впливу в громадській та інтелектуальній діяльності, художній творчості тощо.
- *1 січня 1919 р.* — проголошення Директорією УНР автокефалії Української православної церкви, але політична нестабільність не дозволила реалізувати це рішення.
- *Кінець січня 1919 р.* — ухвалення РНК УСРР «Закону про відокремлення церкви від держави і школи від церкви», згідно з яким передбачалася передача в руки держави храмів; надання органам влади права закривати небажані храми.
- Наступ більшовицького керівництва на релігію і церкву (священики та віруючі ставали жертвами червоного терору).
- Глибокий розкол православної церкви.
- Створення передумов для організаційного оформлення Української автокефальної православної церкви